

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

КАПІНОС Геннадій Іванович

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та адміністрування,
Хмельницький національний університет
<https://orcid.org/0000-0002-9995-1759>
e-mail: kapinosh@khmnu.edu.ua

ЛАРІОНОВА Катерина Леонідівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку,
Хмельницький національний університет
<https://orcid.org/0000-0003-4462-9858>
e-mail: larionovak@khmnu.edu.ua

У статті досліджується роль та значення креативної економіки у формуванні стратегічного розвитку бізнесу. Зазначено, що головним результатом стратегічного розвитку бізнес-структур та економічних систем в цілому виступає генерація принципово нових ідей, які в подальшому комерціалізуються у вигляді інновацій. Інновації та їх креативне застосування стають найбільш цінними ресурсами, а креативність перетворюється на основне джерело економічної цінності у сучасному світі.

Розглянуто обставини виникнення креативної економіки та її основні ознаки. Проаналізовано поняття креативної економіки. Виявлені її особливості як системного феномена. Виділені основні складові креативної економіки. Прیدілено увагу важливій ролі бізнес-екосистем у стимулюванні креативної економіки як нового тренду розвитку бізнесу. Розглянуто основних стейкхолдерів креативної економіки та наведена їх характеристика.

Проаналізовано вплив креативної економіки на швидке заростання та соціально-економічний розвиток у розвинутих країнах світу та її перспективи в Україні в процесі повоєнного відновлення. Розглянуто досвід провідних країн світу у розбудові інноваційної та креативної економіки, незважаючи на обмежені ресурси та складні геополітичні умови. Значна увага приділена розвитку індустрії інновацій за допомогою креативного сектора економіки як ключового. Розглянуто формування нових тенденцій на ринку праці та їх впливу на людський капітал. Прیدілена увага питанням посилення цифровізації та розвитку цифрових технологій, що призводить до появи нових напрямків і способів просування креативних індустрій.

Сформовано ключові тренди розвитку креативної економіки та їх вплив на розвиток бізнесу. Систематизовано напрями впливу креативної економіки на стратегічний розвиток бізнесу.

Ключові слова: креативна економіка, креативні індустрії, стратегічний розвиток бізнесу, управління розвитком.

THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF THE CREATIVE ECONOMY IN FORMING STRATEGIC BUSINESS DEVELOPMENT

KAPINOS Hennadii, LARIONOVA Katerina

Khmelnytskyi National University

The article examines the role and significance of the creative economy in the formation of strategic business development. It is noted that the main result of the strategic development of business structures and economic systems as a whole is the generation of fundamentally new ideas, which are subsequently commercialized in the form of innovations. Innovations and their creative application are becoming the most valuable resources, and creativity is turning into the main source of economic value in the modern world.

The circumstances of the emergence of the creative economy and its main features are considered. The concept of creative economy is analyzed. Its features as a systemic phenomenon are revealed. The main components of the creative economy are highlighted. Attention is paid to the important role of business ecosystems in stimulating the creative economy as a new trend in business development. The main stakeholders of the creative economy are considered and their characteristics are given.

The influence of the creative economy on rapid overgrowth and socio-economic development in the developed countries of the world and its prospects in Ukraine in the process of post-war recovery are analyzed. The experience of the world's leading countries in building an innovative and creative economy, despite limited resources and difficult geopolitical conditions, is considered. Considerable attention is paid to the development of the innovation industry with the help of the creative sector of the economy as a key. The formation of new trends in the labor market and their impact on human capital is considered. Attention is paid to issues of strengthening digitalization and development of digital technologies, which leads to the emergence of new directions and ways of promoting creative industries.

Key trends in the development of the creative economy and their impact on business development have been formed. The areas of influence of the creative economy on the strategic development of business are systematized.

Key words: creative economy, creative industries, strategic business development, development management.

КАПІНОС, Г., & ЛАРІОНОВА, К. (2024). РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ. *Development Service Industry Management*, (1), 88–96. [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-5\(12\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-5(12))

KAPINOS, H., & LARIONOVA, K. (2024). THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF THE CREATIVE ECONOMY IN FORMING STRATEGIC BUSINESS DEVELOPMENT. *Development Service Industry Management*, (1), 88–96. [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-5\(12\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-5(12))

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Головним результатом стратегічного розвитку економічних систем, спрямованого на інтелектуалізацію економіки виступає генерація принципово нових ідей, які в подальшому комерціалізуються у вигляді інновацій. Саме інновації та креативне їх застосування стають найбільш цінними ресурсами, а креативність перетворюється на основне джерело економічної цінності у сучасному світі.

Економічний розвиток базується на використанні творчих ресурсів та знань людей, що трансформуються у нові ідеї та цінності. Успіх будь-якого бізнесу визначається ефективністю поєднання творчості, технологічних інновацій та підприємницького хисту. Креативні послуги та креативні індустрії, що виникають на перетині бізнесу, культури, мистецтва, технологій, нині становлять основу розвинутого та самодостатнього сектора світової економіки. В Україні поняття креативного підприємництва та креативності у бізнесі є відносно новими, проте вже понад двадцять років вони добре відомі у високорозвинених країнах світу завдяки можливості їх практичного застосування.

Стратегічний розвиток бізнесу реалізується через ініціацію нових ідей, перманентне оновлення виробництва, вихід на ринок з інноваційними послугами та/або продукцією, що одночасно забезпечує надійне підґрунтя для створення тривалих конкурентних переваг. Слід відмітити, що креативна економіка суттєво розширює горизонти традиційного виробництва товарів та надання послуг. Креативні індустрії протягом останнього часу активно розвиваються. На сьогодні їх частка становить 7% світового ВВП, а щорічне зростання сягає 10% [3]. Креативне підприємництво розвивається швидшими темпами, ніж виробництво товарів і ринок послуг, забезпечуючи робочими місцями більше 8,3 мільйона громадян Європейського Союзу. Це надає їй статусу ефективної економічної моделі самозайнятості.

Дослідження науковців та практиків показують, що за прогнозами креативна економіка у найближчому майбутньому буде виступати однією з основних форм соціально-економічного розвитку за умови формування відповідної системи соціально-економічних відносин та інтелектуального середовища, які сприятимуть розкриттю творчих здібностей працюючих, генеруванню ними нових ідей та їх успішної реалізації в нових економічних умовах глобалізованого світу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Питаннями формування та функціонування креативної економіки, її впливу на сталий розвиток займалися такі українські та зарубіжні вчені як: Дж. Хоукінс, Т. Манро, С. Ариеті, Р. Флорида, С. Давимука, Л. Федулова, Ч. Лендрі, А. Пакуліна, К. Нордстрем, Й. Ріддерстрале, А. Рен, П. Ромер, Й. Шерер, С. Торп, П. Кук, Дж. Поттс, І. Вахович, О. Чуль, І. Родіонова, А. Осаул, Л. Антошкіна, О. Дорошенко. Визнаючи важливість існуючих розробок та цінність одержаних результатів, зазначимо, що залишаються недослідженими та потребують подальшого вивчення питання щодо теоретичних, практичних та методичних аспектів формування креативної економіки та її впливу на стратегічний розвиток бізнесу в цілому.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження ролі та значення креативної економіки, як нового чинника економічного зростання, її впливу на конкурентоспроможність та перспективи стратегічного розвитку бізнесу в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В сучасному світі все більша частка вартості створюється не на виробничих етапах, а на стадіях досліджень, розробок, маркетингу та обслуговування. Знання стають рушійною силою для появи новітніх видів діяльності, виробництв і цілих галузей. Вони є основним фактором соціального розвитку, забезпечення добробуту та високої якості життя людей. Нові технології сприяють прискоренню генерації нового знання. В результаті економіка трансформується у систему, що функціонує на основі обміну знаннями та їх взаємної оцінки різними суб'єктами. Велику роль у цьому процесі відіграє креативність, креативні індустрії та, зрештою, креативна економіка в цілому. Отже, провідним рушієм економічного зростання стає здатність створювати, поширювати та комерціалізувати нові знання та інноваційні рішення.

Науковці та практики відводять застосуванню креативності значну роль в економічному, культурному, соціальному розвитку різноманітних країн.

Імпульс для стрімкого розвитку концепції креативності, починаючи з 80-х років минулого століття, надали зміни глобальних умов торгівлі. Крім того, суттєвий вплив чинив розвиток нових інформаційних технологій та економіка знань, що базувалася на потужних інтелектуальних ресурсах. Додана вартість при

цьому генерувалася ідеями, які перетворювалися на інновації, винаходи та об'єкти авторського права. Креативність стала рушійною силою економічного розвитку в епоху інформаційних технологій та глобалізації.

На конференції ООН з питань торгівлі та розвитку (UNCTAD) у 2008 році було погоджено термінологію та концепцію креативної економіки. «Креативна економіка – концепція, що розвивається та яка спирається на взаємодію між людською творчістю, ідеями та інтелектуальною власністю, знаннями та технологіями. По суті, це економічна діяльність, заснована на знаннях, на якій базуються «креативні індустрії» [20]. UNCTAD дав поштовх для більшості країн та організацій в дослідженні креативної економіки.

Виникнення креативної економіки обумовлено об'єктивними обставинами:

- перетворення результатів науки на безпосередню виробничу силу, джерело технологічних змін;
- зміни в матеріально-технічній базі усіх сфер економіки;
- глибокі перетворення усіх компонентів і чинників виробництва: засобів і предметів праці, джерел енергії, технології та організації виробництва, комунікацій і зв'язку, управління;
- підвищення ролі культури, розуміння суті міського розвитку в культурній та економічній різноманітності;
- інтеграція виробництва (передусім, пов'язаного з цифровою революцією) і соціуму (соціальних мереж), внаслідок чого з'явився новий канал масового збуту креативної продукції – інноваційний інструмент розширення сфери виходу на масового споживача. У часи швидкої глобалізації багато країн визнають, що поєднання культури та торгівлі – це потужний спосіб створити неповторний імідж країни чи міста, допомагаючи йому виділятися серед конкурентів [3].

Дуже часто креативну економіку прирівнюють до інноваційної, інформаційної, економіки знань, нової економіки. Це відбувається тому, що креативна економіка частково сформувалася на основі кожної з цих категорій. Креативна економіка базується на ІТ-індустрії, інноваціях, наукових дослідженнях, інтернеті як новій технологічній інфраструктурі економіки, інтелектуальній діяльності та знаннях. Однак, на відміну від інших видів економік, у креативній економіці головним активом виступає інтелектуально-креативна людина, яка створює інноваційну та конкурентоспроможну продукцію, забезпечуючи динамічне економічне зростання завдяки розвитку креативних індустрій.

Ознаки креативної економіки:

- безперервний інноваційний розвиток, суттєва роль людського капіталу в інноваційному розвитку країни;
- інвестиції в нові товари, послуги, технології, розвиток людини;
- велика частка наукомісткої продукції у ВВП;
- конкуренція на основі інновацій;
- спеціалізація та кооперація у сфері інноваційної діяльності господарюючих суб'єктів;
- захист об'єктів інтелектуальної власності [3].

Креативну економіку можна визначити як сукупність видів економічної діяльності, що базуються на знаннях, творчості, інтелекті, технологіях та інноваціях, які мають високий потенціал прибутковості та створення робочих місць. Вона знаходиться на перетині економіки (сприяє збільшенню ВВП), інновацій (стимулює зростання та конкуренцію у традиційній економічній діяльності), суспільної цінності (стимулює формування знань і талантів) та сталості (спирається на вклад творчості та інтелектуальний капітал) [16].

Нами також виявлені особливості креативної економіки, як системного феномена. Вона:

- охоплює економічний, соціальний, культурний виміри та сталий розвиток, є одним з факторів економічного розвитку регіонів і країн;
- пропонує розвиток діяльності, яка турбується про майбутні покоління, підтримує збереження навколишнього середовища, культурних цінностей та культурної спадщини;
- відіграє важливу роль у досягненні Цілей сталого розвитку, завдяки чому вона продовжує завойовувати міжнародне визнання та підтримку [21];
- виступає каталізатором для побудови згуртованого, інклюзивного суспільства, сприяє реалізації стратегій економічної диверсифікації зі значним потенціалом та має невичерпні можливості для подальшого розвитку;
- має комерційну та культурну цінність. Уряди багатьох країн світу розвивають креативну економіку в межах стратегії диверсифікації економіки та для сприяння економічному зростанню;
- сприяє формуванню привабливого інвестиційного клімату, зростанню соціального капіталу та розвитку соціальної сфери, модернізації галузі освіти;
- відкриває широкі можливості для інновацій, перетворень та прогресу в різних сферах суспільного життя шляхом поєднання творчості, підприємництва та передових технологій. У креативній економіці можливою є взаємодія різних видів економічної діяльності, що призводить до створення нових продуктів, формування сучасних прогресивних бізнес-моделей, нових типів соціальних відносин та формування нових культурних парадигм.

Виходячи з аналізу досліджень змістовного наповнення дефініції «креативна економіка» науковцями та практиками різних країн світу, ми дійшли висновку, що дане поняття включає сукупність видів економічної

діяльності, які базуються на інтелекті, знаннях, творчості, технологіях та інноваціях, мають високий потенціал прибутковості та створення робочих місць. Її складовими виступають креативні індустрії (архітектура, дизайн, реклама та маркетинг, кіно, відео, фотографія, IT, програмне забезпечення, музика, дослідження та наукові розробки, образотворче мистецтво тощо), а також інші види креативної економічної діяльності, що охоплюють наукові дослідження, інжиніринг, моду, сферу сервісу, освіти, виробництво креативної продукції тощо.

Важливо також відмітити важливу роль бізнес-екосистем у стимулюванні креативної економіки як нового тренду розвитку бізнесу. Під бізнес-екосистемами розуміють об'єднання компаній зі спільною метою, які разом створюють більшу цінність, ніж окремо (має місце ефект синергії), а персонал у такій системі мотивований до продуктивної праці.

Якісно побудована бізнес-екосистема не тільки позитивно впливає на економічну ефективність діяльності компаній, але також створює сприятливе середовище для людської креативності та інновацій.

Бізнес-екосистеми відіграють ключову роль у підтримці та розвитку креативної економіки, надаючи платформу для співпраці, обміну ідеями та реалізації інноваційного потенціалу учасників.

Серед ключових стейкхолдерів креативної економіки можна виділити міжнародні організації, бізнес, громадські організації, освітні та науково-дослідні інститути, органи місцевого самоврядування, державу, суспільство, різноманітні креативні хаби. Зокрема серед міжнародних організацій необхідно виділити Організацію Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури – ЮНЕСКО, UNDP та Конференцію ООН з торгівлі та розвитку – UNCTAD. Вони вважають креативну економіку пріоритетним напрямком діяльності, проводять дослідження, здійснюють збір статистичних даних, займаються розробкою нових форм управління креативними індустріями.

Громадські організації стимулюють індустрії креативної економіки до розвитку через реалізацію громадських ініціатив щодо підсилення креативності в регіонах, зокрема, через реалізацію навчальних проєктів, створення різноманітних платформ для залучення громадськості до креативного руху, організацію виставок, концертів, просвітницьку діяльність, участь у грантах з реалізації креативних проєктів.

Роль та значення освітніх та науково-дослідних установ важко недооцінити. Саме вони закладають фундамент для розвитку індустрій креативної економіки. Збільшення кількості працівників з вищою освітою прямо впливає на рівень розвитку креативної економіки. Науково-дослідні організації та установи власними розробками стимулюють впровадження інновацій та технологій.

Безсумнівно, що важливим гравцем у розвитку креативної економіки виступає держава, яка може бути ініціатором таких активностей, для прикладу, через формування відповідної державної та регіональної політик. Державні лідери креативної економіки, до складу яких можна віднести Китай, Великобританію, Сінгапур, Ізраїль, Південну Корею активно підтримують креативні сектори власних економік. Не залишається осторонь цих процесів також суспільство з органами місцевого самоврядування у даних країнах.

Щодо бізнесу, як одного зі стейкхолдерів креативної економіки, варто зазначити, що з одного боку, бізнес безпосередньо виготовляє креативну продукцію, генерує та впроваджує креативні ідеї та рішення у нові продукти, послуги, створює робочі місця для людей креативних професій та додану вартість у секторі креативної економіки. Поряд з цим, бізнесмени можуть виступати замовниками і споживачами креативної продукції та послуг. Креативні індустрії у значній мірі представлені середнім і малим бізнесом, що з успіхом конкурує з великими підприємствами, виходить на світові ринки, задає тренди розвитку у креативній економіці.

Потужні транснаціональні компанії захоплюють провідні позиції на креативних ринках, формують підтримку технологічних можливостей середнього і малого бізнесу, здійснюючи інвестиції в сучасні інноваційні проєкти. Поєднання інформаційних, трудових, фінансових, інноваційних ресурсів великого та малого бізнесу сприяє розвитку креативного сектору економіки та є взаємовигідним.

Креативні хаби є важливою складовою розвитку креативної економіки. Вони можуть забезпечувати підтримку творчої діяльності, розвиток компетенцій та формування політик розвитку креативних індустрій на різних рівнях. Креативним хабам виступають нові простори для реалізації творчих здібностей: бізнес-центри, коворкінги, бізнес-майстерні, бізнес-інкубатори, бізнес-лабораторії тощо. Їх особливістю є здатність формувати якісну інноваційну інфраструктуру для розробки та реалізації креативних продуктів.

За дослідженнями науковців [10] креативна економіка – одна з найбільш швидкозростаючих економічних сфер: світовий ринок креативних товарів збільшився до \$509 млрд, подвоївшись за останні 10 років. Сектор креативної економіки в світі зростає на 30% на рік. Також вона формує понад 6,1% світового ВВП - від 2% до 10% ВВП в окремих країнах світу. За прогнозами експертів, найближчими роками індустрії креативної економіки складатимуть близько 10% світового ВВП [10].

За оцінками ООН, індустрії креативної економіки генерують річний дохід \$2,25 трлн, а глобальний експорт перевищує \$250 млрд. Середній темп зростання світового експорту креативної продукції за останнє десятиліття – 10% на рік [17].

Індустрії креативної економіки стають все більш важливим чинником зростання ВВП у багатьох країнах світу. У двох великих економіках – Бразилії та США – креативні індустрії становлять понад 10% ВВП – це найвищий показник серед інших держав, в яких показник коливається від 2% до 7% ВВП. Для ілюстрації

масштабу – у США 11% ВВП еквівалентно розміру всього виробничого сектору країни або приблизно п'ятій частині світового виробництва. У країнах ЄС креативна економіка складає в середньому – 4,2% ВВП [19]. Наведені дані свідчать про важливість, актуальність та доцільність розвитку індустрій креативної економіки в Україні для її відновлення.

За результати оновленої «Швидкої оцінки завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA3)» станом на 31 грудня 2023 року загальна вартість відбудови та відновлення в Україні у найближчі 10 років становить 486 мільярдів доларів США. Ця цифра вища, ніж потреби, оцінені в 411 мільярдів доларів США рік тому. Про це йдеться у пресрелізі Світового банку [14].

Зазначається, що найвищі оцінки витрат на відновлення та реконструкцію знаходяться у житловому будівництві (17% від загальної суми), за ними йдуть транспорт (15%), комерція та промисловість (14%), сільське господарство (12%), енергетика (10%), соціальний захист та засоби існування (9%), та управління вибухонебезпекою (7%). В усіх секторах витрати на прибирання та управління уламками (і знесення, якщо потрібно) сягають майже 11 мільярдів доларів [14]. Зрозуміло, що потреба у фінансуванні значно перевищує сьогодні спроможності наявних джерел фінансування для України. Відповідно до цього потрібно стратегічно розставляти пріоритети – що першочергово для України у довгостроковій перспективі? Яку роль будуть відігравати держава, громади, бізнес у процесі відновлення? Хто буде ухвалювати ключові рішення щодо відбудови? Яким чином даний процес зробити прозорим та зрозумілим для майбутніх донорів, держорганів, звичайних українців, які будуть залучені до цього процесу? Дані питання є складовими для формування стратегічного плану відбудови України та стратегії розвитку бізнесу.

Зараз наша держава потребує підтримки проєктів відновлення житлової, енергетичної, критично важливої, соціальної інфраструктури, базових послуг для найбільш вразливих верств населення, розмінування. Саме креативна економіка має відігравати ключову роль у процесі відбудови України.

За оцінками української влади, лише у 2024 році країні знадобиться близько 15 мільярдів доларів США для невідкладних пріоритетних заходів з відбудови та відновлення як на національному, так і на місцевому рівнях, зокрема на відновлення житла, соціальної інфраструктури та послуг, енергетики та транспорту [14].

Загалом, згідно із результатами оцінки, прямі збитки України внаслідок повномасштабного вторгнення РФ вже становлять майже 152 мільярди доларів, причому найбільше постраждали галузі – це житлове будівництво, транспорт, комерція та промисловість, енергетика і сільське господарство [14].

Розвиток креативного сектору економіки в Україні стикається з певними перешкодами. Одна з ключових проблем – відсутність усвідомлення на різних рівнях керівництва важливості інновацій для всіх галузей економіки, не лише високотехнологічних. Інноваційні процеси мають охоплювати як наукомісткі сфери, де Україна прагне лідерства, так і традиційні галузі, орієнтовані на сировину та ресурси.

Для становлення креативної економіки Україна має активізувати заходи, враховуючи глобальні тенденції. Це включає підтримку конкурентоспроможних інноваційних ідей та стимулювання креативності суб'єктів господарювання. На жаль, наразі співпраця держави і бізнесу у пошуку перспективних підходів до генерації та впровадження креативних інноваційних проєктів відбувається дуже повільно. Це не дозволяє сформувати національну інноваційну систему, зосереджену на комерціалізації знань – основі для розвитку креативної економіки.

Згідно з даними звіту Всесвітнього економічного форуму «Майбутнє зростання 2024» («The Future of Growth 2024»), рівень ВВП країн безпосередньо пов'язаний з тим, наскільки інноваційними та креативними є їхні економіки. Існує значна різниця між розвиненими державами (з високими доходами) та країнами, що розвиваються (з низькими доходами).

Якщо в державах з низькими доходами середній показник інноваційності становить 26,8 бала, то в економіках з високим рівнем доходу цей показник удвічі вищий – 59,4 бала. Розвинені країни мають високі можливості створювати нові технології, інноваційні бізнес-моделі та концентрують передові центри розробок.

Натомість країни, які розвиваються, переважно адаптують та впроваджують вже існуючі технології, намагаючись наздогнати розвинені держави та скоротити технологічний розрив.

Україна має індекс інноваційності 46,4, який дещо перевищує середньосвітовий (45,2). За цим показником наша держава є абсолютним лідером серед країн з низьким рівнем доходу (lower middle). [18]. Також Україна випереджає майже всі країни з доходом вище середнього (upper middle) – попереду лише Таїланд і Малайзія з незначним відривом, а також Україну обганяє більшість країн з високим рівнем доходу. Отже, в Україні є потужний ресурс, потрібний для швидкого зростання та розвитку. Це екосистема талантів і технологій – наявні фахівці, рівень технологічності та освіти.

Сектор інформаційних технологій продовжує відігравати важливу роль в українській економіці. У 2023 році він згенерував \$6,7 млрд від експорту ІТ-послуг, що становить понад 40% всього українського експорту послуг. Частка експорту ІТ-послуг у ВВП складає 4%. Хоча це нижче, ніж 4,6% у 2022 році, але значно вище, ніж 0,7% до війни у 2013 році.

Українські ІТ-компанії зарекомендували себе як надійні партнери на світовому рівні. Незважаючи на ризики та побоювання глобальних клієнтів під час війни, вони довели свою стійкість, стабільність та прагнення працювати і створювати нові технологічні рішення.

Зараз існує значний потенціал для розвитку військових технологій та кібербезпеки в Україні. Сфера військово-технічних рішень зростає у 3-7 разів порівняно з 2014 роком, залежно від напрямку. Міністерство цифрової трансформації визначило цей напрям пріоритетним на найближчі роки.

Українські розробки, випробувані у повномасштабній війні, можуть бути цікавими для західних партнерів, оскільки європейські країни та США також інвестують у підвищення безпеки. Наприклад, США витрачають 3,49% ВВП на оборону, Польща – 3,9%, Греція – 3,01%. Водночас існують ризики, пов'язані з мобілізацією та відтоком людського капіталу, що може позбавити Україну головного ресурсу для реалізації будь-якої інноваційної стратегії. За даними ООН, через повномасштабне вторгнення 6,3 млн українців стали мігрантами. Невідомо, скільки з них повернуться, прогнози демографічної кризи в майбутньому вже існують.

Україна може взяти за приклад досвід Сінгапуру та Ізраїлю у розбудові інноваційної та креативної економіки, незважаючи на обмежені ресурси та складні геополітичні умови.

Сінгапур зробив ставку на освіту, боротьбу з корупцією та залучення іноземних інвестицій, створивши максимально сприятливі умови для ведення бізнесу та розвитку креативних індустрій. Залучення іммігрантів допомогло подолати демографічні виклики. Сінгапур став високоефективною економікою, показник інноваційності якої сягає 76,4%, а ВВП на душу населення становить \$108733.

Ізраїль став «країною стартапів» завдяки високому рівню освіти у STEM-сферах, передовим дослідженням, готовності приймати ризики та державній підтримці інновацій. Багато технологій походить з військового сектору через необхідність забезпечувати безпеку, що також актуально для України.

З початку повномасштабної війни український бізнес демонструє стійкість, створює робочі місця, наповнює бюджет та залучає інвестиції. Проте залишається питання стратегії розвитку держави та бізнесу. Якщо обрати шлях Ізраїлю з акцентом на освіту, підприємництво та інновації, потрібно вживати відповідних заходів.

Майбутнє належить країнам з інноваційною та креативною економікою, розвиток яких неможливий без людей. Тому збереження талантів в умовах війни – є однією з основних опцій для України. За умов наявності людського капіталу та інвестицій Україна в майбутньому буде потужним постачальником інноваційних рішень у світі.

У розвитку креативної економіки, на відміну від інноваційної, акцент зміщується на розвиток індустрії інновацій за допомогою креативного сектора економіки як ключового. В цьому випадку креативність виступає як характеристика інновацій.

Ключовими факторами ефективного становлення, росту і розвитку креативної економіки є людський капітал, внутрішній попит, інвестиції, інновації, технологічна, інституційна та організаційна модернізація, творча діяльність всіх суб'єктів ринку.

На наше переконання протягом 2024-2030 років значна частина доданої вартості буде створюватися завдяки креативним факторам виробництва. Творчий підхід і креативність стануть провідними визначальними чинниками економічного розвитку у XXI ст. Головним рушієм економічного прогресу в цьому столітті будуть креативні людські ресурси, здатні до креативного мислення в ухваленні та реалізації економічних рішень у всіх видах бізнесу. Зрештою, креативність стане основним потенціалом та інструментом поряд з традиційними способами мислення та управління в бізнесі.

Уряд напрацьовує Стратегію інноваційного розвитку України до 2030 року, у якій провідна роль буде відводитись інноваціям, як одній зі складових креативної економіки. Уряд бачить Україну 2030 року державою, де інновації є основою економіки та національної безпеки. Дана стратегія базується на трьох принципах. Перший – це розвиток української екосистеми інновацій. Ідеться про створення умов для вільного виникнення і циркуляції ідей. Це допомога науково-дослідницьким інституціям, інноваційним стартапам та технологічним компаніям. Другий – це багатостороння державна політика підтримки інновацій: від дерегуляції до національних програм. Третій – це стимулювання інновацій та розвиток технологій, які вирішують актуальні проблеми сучасності та майбутнього [22].

В умовах нової креативної економіки до традиційних факторів виробництва – праці, землі, капіталу, підприємницьких здібностей та інформації – додається ще один критичний фактор – ідея. Парадоксально, але маючи лише інформацію про потребу та ідею як її задовольнити, без інших факторів, можна розпочати бізнес. Креативні індустрії є частиною фундаменту креативної економіки, а її рушійною силою виступає венчурний бізнес. Драйвером є вільна конкуренція. Відбувається заміщення фізичного капіталу людським як основним фактором розвитку бізнесу. Частка людського капіталу в національному багатстві передових країн досягає 80%. Результатами розвитку бізнесу на засадах креативної економіки виступає підвищення якості людського капіталу, життя, а також продукування знань, нових технологій, інновацій та якісних послуг. Ключовим протиріччям переходу до постіндустріального суспільства є невідповідність між творчими обмеженнями індустріальної епохи та потребою в активізації креативності людини. Це виявляється у розбіжності між великим креативним потенціалом і бюрократичною регламентованою системою індустріального суспільства, між креативністю та жорстким контролем.

Очікується, що частка креативних послуг у креативній продукції зростатиме швидшими темпами, ніж сектор креативних товарів. Це узгоджується із загальносвітовою тенденцією розвитку сфери послуг та незначним зменшенням питомої ваги сільськогосподарського і промислового виробництв. Креативні послуги

складно оцінити кількісно, проте зрозуміло, що їх перелік та масштаб розширюються разом із розвитком цифрової економіки. Також вони демонструють стійкість до економічних потрясінь у періоди невизначеності та мають значний потенціал розвитку, особливо в країнах, що розвиваються, наприклад, у сфері електронної комерції.

Паралельно формуються нові тенденції на ринку праці. Технологічні інновації, автоматизація та штучний інтелект поєднуються, щоб підвищити продуктивність і конкурентоспроможність креативного сектору економіки. Цифрова трансформація і надалі продовжить змінювати зайнятість найближчим часом. Зміни будуть такими стрімкими, що важко оцінити, яким саме виявиться вплив на ринок праці.

Працівники креативних індустрій традиційно працюють у нестабільних секторах економіки. Проте ці індустрії швидко розвиваються, з'являються нові робочі місця та професії. Цифрові платформи праці можуть вирішити проблеми неформальної зайнятості, безробіття молоді та недостатньої реалізації навичок, розширюючи можливості для креативних фахівців продавати свої послуги. Такі платформи розширюють можливості для програмістів, веб-дизайнерів, перекладачів, маркетологів, архітекторів, бухгалтерів та тисячі інших професіоналів для забезпечення продажу своїх послуг.

На майбутніх ринках праці критично важливими стануть м'які, когнітивні, адаптивні та творчі навички, багато з яких набувають через мистецтво та креативну освіту. Провідні роботодавці вважають креативність найважливішою навичкою для майбутньої робочої сили, оскільки вона знижує ризик автоматизації робочих місць.

Доступ в онлайн-режимі до контенту збільшить потенціал продажів креативної продукції та послуг, адже споживачі можуть одночасно переглядати контент і здійснювати покупки, ставши миттєвими споживачами креативних товарів і послуг.

Посилення цифровізації та розвиток технологій призведе до появи нових напрямків і способів просування креативних індустрій. Креативні сфери економіки інтегруються з цифровим середовищем, що надає їм нові візуальні та інтерактивні можливості. Цифровий простір стане сприятливим підґрунтям для більш інтегрованої та синхронізованої креативної економіки.

Найближчим часом ключову роль у формуванні креативної економіки відіграватимуть доповнена реальність, штучний інтелект, блокчейн, віртуальна реальність, цифровий маркетинг, інтернет-реклама. Їхній вплив охопить практично всі креативні індустрії: кіноіндустрію, медіа, рекламу, ЗМІ, розваги, а також онлайн-продаж креативної продукції.

Капітальні витрати компаній Alphabet, Amazon, Microsoft і Meta цього року становитимуть близько 188 мільярдів доларів, що майже на 40% більше, ніж у 2023 році. Виробник електромобілів Tesla заявив, що інвестував 1 мільярд доларів у штучний інтелект у першому кварталі та прискорить витрати на чіпи та автоматизоване водіння [13].

Блокчейн може бути використаний для захисту прав інтелектуальної власності, управління цифровими сертифікатами авторства, ідентифікації користувачів та контролю дозволів.

Отже, наприкінці даної статті виділимо ключові тренди розвитку креативної економіки та їх вплив на розвиток бізнесу:

- на майбутніх ринках праці критично важливими стануть когнітивні здібності, адаптивність та креативність працівників;
- посилення цифровізації суспільства та впровадження цифрових технологій сприятимуть появі нових напрямків креативних індустрій і способів їх поширення;
- доступ до інформації в онлайн режимі сприятиме продажам креативної продукції;
- цифровізація всіх процесів креативної економіки вимагатиме належного захисту цифрових прав людей;
- поширення електронної комерції сприятиме збільшенню масштабів креативного бізнесу;
- зростаюча потужними темпами галузь інтернет-реклами стане одним з головних каналів продажу креативних товарів та послуг.

Креативна економіка відіграє важливу роль у формуванні стратегічного розвитку бізнесу, оскільки сприяє створенню інноваційних продуктів, послуг та підходів, що дозволяють компаніям виходити за межі традиційних рамок та конкурувати на ринку. Креативність в економіці стимулює розвиток нових ідей, сприяє впровадженню унікальних стратегій та допомагає бізнес-структурам адаптуватися до змін у середовищі. Напрями впливу креативної економіки на стратегічний розвиток бізнесу систематизовані в таблиці 1.

Таблиця 1

Напрями впливу креативної економіки на стратегічний розвиток бізнесу

Напрями впливу креативної економіки	Характеристика
1	2
1. Сприяння розвитку інновацій та конкурентоспроможності	Креативна економіка базується на генеруванні ідей, знань та інформації як ключових ресурсів. Компанії, які активно інвестують у креативність, інновації та людський капітал, здатні створювати унікальні продукти та послуги, випереджаючи конкурентів, що в свою чергу, буде сприяти зростанню їх конкурентних переваг і буде враховано у процесі стратегічного планування діяльності підприємства

1	2
2. Сприяння розвитку бізнесу	Креативна економіка активізує розвиток бізнесу через пошук нестандартних рішень та впровадження новаторських підходів
3. Стимулювання збільшення доданої вартості у креативних сферах бізнесу	Креативні індустрії, такі як дизайн, реклама, медіа, розваги, генерують високу додану вартість порівняно з традиційними галузями. Креативні активи є нематеріальними і можуть експлуатуватися багаторазово
4. Сприяння економічному зростанню та створенню робочих місць	Креативна економіка є рушієм зростання ВВП, експорту та створення нових робочих місць, особливо для висококваліфікованих фахівців. Креативні індустрії також стимулюють розвиток суміжних галузей
5. Розвиток гнучкості та адаптивності бізнесу	Компанії креативної економіки здатні швидко адаптуватися до мінливих умов ринку, легше переживають кризи та трансформуються під нові виклики завдяки креативному мисленню та інноваційним рішенням
6. Формування унікальних брендів та репутації новаторів у своїй галузі	Креативність допомагає компаніям створювати унікальний бренд, формувати позитивний імідж та репутацію новаторів у своїй галузі, що є конкурентною перевагою
7. Залучення молодих талановитих фахівців	Креативні компанії є привабливими для молодих талановитих фахівців, які прагнуть реалізувати свій творчий потенціал. Це дозволяє компаніям формувати висококваліфіковані креативні команди

Таким чином, креативна економіка стає ключовим елементом стратегічного розвитку бізнесу в епоху інновацій, дозволяючи компаніям створювати довгострокову конкурентну перевагу, генерувати вищу додану вартість та забезпечувати стійке економічне зростання.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Концепція «креативної економіки» все частіше обговорюється в наукових колах економістів та управлінців. На наше переконання, креативна економіка стала і буде в найближчому майбутньому одним з ключових рушіїв соціально-економічного розвитку. Створення відповідного інтелектуального середовища та системи соціально-економічних відносин сприяє розкриттю творчих здібностей людей, генеруванню ними креативних ідей та успішній їх реалізації. Саме креативна економіка стане механізмом для розкриття творчих здібностей людей в нових соціально-економічних умовах постіндустріального суспільства.

Базується креативна економіка на методології ухвалення оригінальних, нетипових і нетрадиційних управлінських рішень, як для стратегічного розвитку бізнесу, так і для подолання постійно виникаючих кризових ситуацій, коли необхідно знайти та реалізувати принципово нові шляхи виживання, досягнення конкурентоспроможності компанії на ринку, просування вперед, і, зрештою, забезпечення успіху в конкурентній боротьбі.

Організації, які опанують науку креативного управління стратегічним розвитком бізнесу в умовах невизначеності та нестандартних ситуацій, стануть лідерами соціально-економічного та науково-технічного прогресу. Лише такі організації зможуть ефективно розвиватись в умовах функціонування креативної економіки. У зв'язку з цим потрібно ретельно вивчати, узагальнювати та використовувати методи, інструменти та механізми креативного управління для соціально-економічному розвитку як окремих компаній, так і національної економіки в цілому.

Література

1. Coy Peter. The Creative Economy / Peter Coy // *BusinessWeek Magazine*. 2000. August 28. pp. 12–16.
2. Варшава, О. В. Роль креативних індустрій у процесі інноваційного розвитку економіки України [Електронний ресурс] / О. В. Варшава, Н. В. Дідик // *Науковий вісник Ужгородського університету*. Сер.: Економіка. 2018. Вип. 2. С. 37-41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2018_2_6 (дата звернення: 15.03.2024).
3. Давимука С. А., Федулова Л. І. Креативний сектор економіки: досвід та напрями розбудови: монографія. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2017. 528 с.
4. Florida, R. (2005) *The Flight of the Creative Class: The New Global Competition for Talent*. HarperBusiness. P. 4.
5. Howkins J. (2013). *The Creative Economy: How People Make Money from Ideas*. Penguin Books, 280 p.
6. Howkins, J. (2001): *The Creative Economy: How People Make Money from Ideas* Published by Penguin in 2001, revised 2007.
7. Гринчук, Ю. С. Креативний потенціал України: аналіз, напрями розвитку / Ю. С. Гринчук, Н. В. Коваль // *Економіка та держава*. 2020. № 7, С. 6–15.
8. Європейський вектор модернізації економіки: креативність, прозорість та сталий розвиток: монографія / За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. Л. Калініченко. Х. : ФОРМ Панов А. М., 2018. 316 с. URL: <http://surl.li/typiz> (дата звернення: 15.03.2024).
9. Капінос Г. І. Проблеми управління сталим розвитком України в умовах війни / Г. І. Капінос, К. Л. Ларіонова // *Modeling the development of the economic systems*. –Khmelnitskyi, 2023. №1. С. 93-103. URL: <http://surl.li/typiz> (дата звернення: 15.03.2024).
10. Креативна економіка: нова економічна епоха XXI ст. Концепт креативної економіки. Глобальні тренди. Потенціал та перспективи креативної економіки в Україні / В. Галасюк, І. Гужва, Д. Серебрянська, Є. Іванов, І. Комендо, О. Митник. URL: https://creativeeconomy.center/wp-content/uploads/2021/12/2_5332503104040474153.pdf дата звернення: 15.03.2024).

11. Larionova K Enterprise Innovation-Driven Development Management Based on the Assessment of Restructuring Capacity / K. Larionova, O. Synyuk, T. Donchenko, H. Kapinos // *Science and Innovation*. 2022. Vol. 18 No. 2. pp. 30-43. (ISSN 2409-9066). URL: <https://scinn-eng.org.ua/ojs/index.php/ni/article/view/111/101> (дата звернення: 15.03.2024).
12. Леонова С. В. Креативізація як вектор сталого розвитку сучасної економіки [Електронний ресурс] / С. В. Леонова // *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського*. Серія : Економіка і управління. 2019. Т. 30 (69), № 2. С. 133-138. – URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2019_30\(69\)_2_27](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2019_30(69)_2_27) (дата звернення: 15.03.2024).
13. Microsoft and Alphabet enjoy AI-powered gains from cloud divisions. [Electronic recourse]. URL: <https://www.ft.com/content/f01c6852-8aa6-4cc0-991d-38f15077ba92/> (date of access: 15.03.2024).
14. На відбудову України у наступні 10 років знадобиться \$486 мільярдів - Світовий банк. [Електронний ресурс]. URL: <http://surl.li/tbwcy> (дата звернення: 15.03.2024).
15. Richard Florida, *The Rise of the Creative Class: And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*, New York: Basic Books, 2002; Florida, *The Rise of the Creative Class – Revisited*, New York: Basic Books, 2012.
16. The Creative Economy. (2021). Policy Circle. [Electronic recourse]. URL: <https://www.thepolicycircle.org/minibrief/the-creative-economy> (date of access: 15.03.2024).
17. THE ECONOMIC IMPACT OF THE CREATIVE INDUSTRIES IN THE AMERICAS. Oxford Economics. British Council. [Electronic recourse]. URL: <http://scm.oas.org/pdfs/2013/cidrp00451.cultura.eng.pdf> (date of access: 15.03.2024).
18. The Future of Growth Report 2024. [Electronic recourse]. URL: <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-growth-report> (date of access: 15.03.2024).
19. UNCTAD Stat: International Trade in Services. Exports and imports by service-category and by trade-partner, annual. [Electronic recourse]. URL: <http://surl.li/aocsw> (date of access: 30.04.2024).
20. UNCTAD. Creative Economy Programme [Electronic recourse]. URL: <http://surl.li/qrydn> (date of access: 15.03.2024).
21. United Nations . (2008). Creative Economy Outlook and Country Profile report. Trends in international trade in creative profiles 2002-2015. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/ditcted2018d3_en.pdf (date of access: 15.03.2024).
22. Уряд напрацьовує Стратегію інноваційного розвитку України до 2030 року. [Електронний ресурс]. URL: <http://surl.li/pegse> (дата звернення: 15.03.2024).

References

1. Coy Peter. *The Creative Economy* / Peter Coy // *BusinessWeek Magazine*. 2000. August 28. pp. 12-16.
2. Varshava, O. V. Rol kreatyvnykh industrii u protsehi innovatsiinoho rozvytku ekonomiky Ukrainy [Elektronnyi resurs] / O. V. Varshava, N. V. Didyk // *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu*. Ser.: Ekonomika. 2018. Vyp. 2. S. 37-41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2018_2_6
3. Florida, R. (2005) *The Flight of the Creative Class: The New Global Competition for Talent*. HarperBusiness. P. 4.
4. Howkins J. (2013). *The Creative Economy: How People Make Money from Ideas*. Penguin Books, 280 p.
5. Howkins, J. (2001): *The Creative Economy: How People Make Money from Ideas* Published by Penguin in 2001, revised 2007.
6. Larionova K Enterprise Innovation-Driven Development Management Based on the Assessment of Restructuring Capacity / K. Larionova, O. Synyuk, T. Donchenko, H. Kapinos // *Science and Innovation*. 2022. Vol. 18 No. 2. pp. 30-43. (ISSN 2409-9066). URL: <https://scinn-eng.org.ua/ojs/index.php/ni/article/view/111/101>
7. Microsoft and Alphabet enjoy AI-powered gains from cloud divisions. [Electronic recourse]. URL: <https://www.ft.com/content/f01c6852-8aa6-4cc0-991d-38f15077ba92/>
8. Richard Florida, *The Rise of the Creative Class: And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*, New York: Basic Books, 2002; Florida, *The Rise of the Creative Class – Revisited*, New York: Basic Books, 2012.
9. The Creative Economy. (2021). Policy Circle. [Electronic recourse]. URL: <https://www.thepolicycircle.org/minibrief/the-creative-economy>
10. THE ECONOMIC IMPACT OF THE CREATIVE INDUSTRIES IN THE AMERICAS. Oxford Economics. British Council. [Electronic recourse]. URL: <http://scm.oas.org/pdfs/2013/cidrp00451.cultura.eng.pdf>
11. The Future of Growth Report 2024. [Electronic recourse]. URL: <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-growth-report>.
12. UNCTAD Stat: International Trade in Services. Exports and imports by service-category and by trade-partner, annual. [Electronic recourse]. URL: <http://surl.li/aocsw>
13. UNCTAD. Creative Economy Programme [Electronic recourse]. URL: <http://surl.li/qrydn>
14. United Nations . (2008). Creative Economy Outlook and Country Profile report. Trends in international trade in creative profiles 2002-2015. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/ditcted2018d3_en.pdf
15. Hrynchuk, Yu. S. Kreatyvnyi potentsial Ukrainy: analiz, napriamy rozvytku / Yu. S. Hrynchuk, N. V. Koval // *Ekonomika ta derzhava*. 2020. № 7, S. 6–15.
16. Davymuka S. A., Fedulova L. I. Kreatyvnyi sektor ekonomiky: dosvid ta napriamy rozbudovy: monohrafiia. DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy». Lviv, 2017. 528 s.
17. Ievropeyskyi vektor modernizatsii ekonomiky: kreatyvnist, proroznist ta stalyy rozvytok: monohrafiia / Za zah. red. d-ra ekon. nauk, prof. L. L. Kalinichenko. Kh. : FOP Panov A. M., 2018. 316 s. URL: <http://surl.li/tipiz>
18. Kapinos H. I. Problemy upravlinnia stalym rozvytkom Ukrainy v umovakh viiny / H. I. Kapinos, K. L. Larionova // *Modeling the development of the economic systems*. –Khmelnyskiy, 2023. №1. С. 93-103. URL: <http://surl.li/tpitz>
19. Kreatyvna ekonomika: nova ekonomichna epokha KhKhI st. Kontsept kreatyvnoi ekonomiky. Hlobalni trendy. Potentsial ta perspektyvy kreatyvnoi ekonomiky v Ukraini / V. Halasiuk, I. Huzhva, D. Serebrianska, Ye. Ivanov, I. Komendo, O. Mytnyk. URL: https://creativeeconomy.center/wp-content/uploads/2021/12/2_5332503104040474153.pdf
20. Leonova S. V. Kreatyvizatsiia yak vektor staloho rozvytku suchasnoi ekonomiky [Elektronnyi resurs] / S. V. Leonova // *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu im. V. I. Vernadskoho*. Seriiia : Ekonomika i upravlinnia. 2019. Т. 30 (69), № 2. S. 133-138. – URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2019_30\(69\)_2_27](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2019_30(69)_2_27)
21. Na vidbudovu Ukrainy u nastupni 10 rokiv znadobysia \$486 miliardiv - Svitovyi bank. [Elektronnyi resurs]. URL: <http://surl.li/tbwcy>.
22. Uriad napratsovuie Stratehiu innovatsiinoho rozvytku Ukrainy do 2030 roku. [Elektronnyi resurs]. URL: <http://surl.li/pegse>.